

Olena Tur

*Candidate of Economic Sciences, Senior Researcher,
Research and Development Centre
for Industrial Problems of Development
of National Academy of Sciences of Ukraine*

Olena Krasnonosova

*Candidate of Economic Sciences, Associate Professor,
Senior Researcher, Research and Development Centre
for Industrial Problems of Development
of National Academy of Sciences of Ukraine*

Olha Poliakova

*Candidate of Economic Sciences, Associate Professor,
Sector Head, Research and Development Centre
for Industrial Problems of Development
of National Academy of Sciences of Ukraine*

PRIORITY AREAS OF SMALL BUSINESS DEVELOPMENT SUPPORT IN UKRAINE

Summary

The article examines modern approaches to substantiating priority areas of small business development support in Ukraine. It was determined that the compliance of economic activity type with small business development programs at the state, regional and industry level is mainly taken into account. A significant factor is the degree of influence on the country social and economic development. The insufficient attention of researchers to the quantitative assessment of the performance indicators of entrepreneurial activity subjects is indicated. A methodological approach to the selection of sectoral priorities for small businesses support is proposed. It has been established that the priority is given to the economic activity type based on the indicators rank of the of small business performance for the current values and the rank based on the of growth (fall) rate. It has been reported that the methodical approach allows to formulate a small business measures support according to the current level of priority (high, middle and low).

Вступ

Функціонування малого бізнесу як основи сталого розвитку економіки багатьох країн світу вимагає дієвої державної підтримки з метою забезпечення відповідних умов здійснення підприємницької діяльності. Як свідчить аналіз світового досвіду, органи влади здійснюють значний обсяг заходів щодо діяльності малого бізнесу шляхом запровадження

спеціальних ініціатив та створення специфічних установ, що мають як об'єкт діяльності саме малі підприємства.

Малий бізнес відіграє значну роль у розвитку переважної більшості країн світу з огляду на його вагомий внесок у формування позитивних тенденцій щодо насичення ринку товарами і послугами, сприяння розвитку конкуренції, підвищення експортного потенціалу та створення додаткових робочих місць. Усебічна підтримка малого бізнесу та формування соціально орієнтованої економіки на даному етапі слугує важливим чинником перетворень щодо підвищення рівня життя населення та інтеграції вітчизняної економіки у світове господарство. Як свідчить практика, основною перешкодою сталого функціонування малого бізнесу в Україні є відсутність ефективних заходів його державної підтримки, а також підходів до диференціації видів економічної діяльності залежно від стану діяльності суб'єктів малого бізнесу, який дасть змогу здійснити перехід від підтримки до стимулювання його розвитку.

Слід зазначити, що державна підтримка малого бізнесу в Україні здійснюється на засадах комплексної програми розвитку підприємництва. За цих умов практично не врахованим залишаються особливості розвитку окремих територій, що потребують спеціалізованих підходів до формування заходів підтримки залежно від можливостей розвитку певних видів економічної діяльності як засобу подолання негативних тенденцій виникнення депресивного стану. Поряд із цим недостатньою увагою характеризуються показники діяльності малого бізнесу за окремими видами економічної діяльності, а також їх динаміка за певний період, що має слугувати обґрунтованою підставою для визначення пріоритетних напрямів його державної підтримки в Україні.

Розділ 1. Узагальнення підходів до визначення пріоритетних напрямів підтримки розвитку малого бізнесу в Україні

У сучасних умовах визначення пріоритетних напрямів підтримки розвитку малого бізнесу виступає важливим завданням з урахуванням його значного впливу на соціально-економічний стан країни. Як свідчить науковий доробок щодо цього питання, найбільш поширеними підставами для виокремлення напрямів діяльності, галузей, а також територіальних утворень, що можуть слугувати об'єктом надання підтримки функціонуванню суб'єктів малого бізнесу, є низка чинників, що представлено в табл. 1.

По-перше, слід зазначити про критерії надання фінансової підтримки підприємствам малого бізнесу, що висуваються Українським фондом підтримки підприємництва. До них належать відповідність виду економічної діяльності суб'єкта підприємницької діяльності програмам розвитку малого бізнесу державного, регіонального та галузевого рівнів;

ступінь його впливу на соціально-економічний розвиток країни; конкурентоспроможність продукції, що виробляється малими підприємствами, а також здатність сплачувати кредитні зобов'язання. З урахуванням вищенаведених критеріїв Українським фондом підтримки підприємництва запропоновано такі галузеві пріоритети підтримки розвитку малого бізнесу [8]:

- переробка сільськогосподарської продукції, виробництво продуктів харчування;
- виробництво будівельних матеріалів і елементів будівельних конструкцій;
- будівництво житла та соціальних об'єктів;
- виробництво фармпрепаратів;
- виробництво товарів широкого вжитку;
- організація та надання побутових послуг населенню.

По-друге, деякими вітчизняними вченими виокремлюються такі пріоритетні напрями діяльності малого бізнесу в Україні, як сільське господарство, ІТ-сектор та туристична діяльність [2; 9]. Логіка підходів, що пропонуються цими авторами, полягає у врахуванні певних показників функціонування малих підприємств, які за своїм значенням є найвищими у зазначених видах економічної діяльності. Зокрема, сільське господарство пропонується як пріоритет державної підтримки на основі найвищого значення обсягу реалізованої продукції та кількості малих підприємств. Поряд із цим акцентується увага на можливості вирішення малими сільськогосподарськими підприємствами проблем депресивних територій на основі створення додаткових робочих місць та вирішення низки соціальних проблем, що актуалізує необхідність формування напрямів державної підтримки саме цього виду економічної діяльності.

Під час позиціонування малих підприємств ІТ-сектору як об'єкта підтримки дослідниками зазначається великий обсяг експорту та значні темпи його щорічного зростання, а також збільшення питомої ваги у ВВП. За прогнозами експертів, у 2025 р. за обсягом експорту сфера інформаційних технологій займатиме лідируючі позиції, також передбачається зростання обсягу реалізованої продукції та створення великої кількості додаткових робочих місць, що сприятиме працевлаштуванню в інших видах економічної діяльності [10]. Поряд із цим важливим чинником щодо необхідності підтримки малого бізнесу саме ІТ-сфери у сучасних умовах виступає Угода з ЄС про розвиток інформаційно-комунікаційних технологій в Україні та наявність ознак його функціонування як каталізатора зростання економіки у цілому. Проте прихильниками підходу до доцільності підтримки суб'єктів підприємницької діяльності ІТ-сектору наголошується на необхідності використання специфічних засобів його підтримки (зокрема, зменшення податків на величину витрат, зменшення податку до сплати на величину інвестицій та ін.) у зв'язку з негативною тенденцією відтоку кваліфікованих спеціалістів цієї

сфери за кордон і, як наслідок, виникнення збитків діяльності у разі закріплення такої тенденції.

Таблиця 1

**Підходи до формування пріоритетів
підтримки розвитку малого бізнесу в Україні**

Джерело	Чинники визначення пріоритетів	Види економічної діяльності
Український фонд підтримки підприємства, Л. Лукашова, О.В. Капітан [4; 8]	відповідність виду економічної діяльності суб'єкта підприємницької діяльності програмам розвитку малого бізнесу державного, регіонального та галузевого рівня	переробка сільськогосподарської продукції, виробництво продуктів харчування; виробництво будівельних матеріалів і елементів будівельних конструкцій; будівництво житла та соціальних об'єктів; виробництво фармпрепаратів; виробництво товарів широкого вжитку; організація та надання побутових послуг населенню
	ступінь впливу на соціально-економічний розвиток країни	
	конкурентоспроможність продукції, що виробляється	
	здатність сплачувати кредитні зобов'язання	
В.О. Олійник, Л. Безугла [2; 9]	обсяг реалізованої продукції; кількість малих підприємств	сільське господарство
	обсяг експорту; питома вага у ВВП	ІТ-сектор
	кількість катаклізмів; ефективність роботи державних екстрених служб; надійність транспортної інфраструктури	туристична діяльність
І.С. Кузнєцова [6]	інфраструктура малого інноваційного бізнесу; фінансове забезпечення інноваційних проєктів; гарантійне забезпечення кредитів	інноваційна діяльність
З.І. Кобеля, І.М. Антохова, Н.М. Богдан [3; 5]	диверсифікація економіки регіонів як засіб подолання негативних тенденцій виникнення депресивного стану	види економічної діяльності, що створюють передумови для покращення соціально-економічного стану регіонів

Джерело: складено за [2–6; 8; 9]

Що стосується туристичної сфери, то під час обґрунтування висування її як пріоритетного напрямку державної підтримки малого бізнесу у дослідженнях автори спираються на необхідність урахування таких

чинників, як кількість катаклізмів, ефективність роботи державних екстрених служб, надійність транспортної інфраструктури. Згідно з дослідженнями International SOS і Control Risks, Україна, ураховуючи її географічне становище та кліматичні умови, має низький рівень ризику для туристів [8]. Інші з перелічених критеріїв потребують розроблення та впровадження відповідних заходів із боку держави, що значно поліпшить якість туристичних послуг. Тобто прихильники позиціонування малого бізнесу як об'єкта підтримки саме у сфері туризму наголошують на перспективності цього напрямку для соціально-економічного розвитку з урахуванням корегування певних ознак його діяльності.

По-третє, сучасні наука та практика свідчать про важливість надання підтримки малому інноваційному підприємництву в Україні як дієвому засобу комерціалізації інноваційних розробок. Досвід розвинених країн світу переконливо свідчить, що саме малий бізнес має всі необхідні властивості для подолання розриву між результатами наукових досліджень та виробництвом інноваційної продукції. Як зазначається у низці досліджень, звичайні схеми здійснення науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт, що виконуються спеціальними структурними підрозділами великих підприємств, не є достатньо ефективними з погляду комерціалізації результатів наукових досліджень [7]. Отже, прихильники підходу до пріоритетної підтримки малих інноваційних підприємств наполягають на створенні необхідних умов для його розвитку як стратегічного напрямку діяльності, зокрема на основі формування ресурсного забезпечення інноваційної підприємницької діяльності (створення інфраструктури малого інноваційного бізнесу, запровадження інститутів фінансового забезпечення інноваційних проєктів, гарантійне забезпечення кредитів для малого бізнесу та ін.).

По-четверте, у дослідженнях пропонується розглядати розвиток малого бізнесу як засіб диверсифікації економіки регіонів, що надає можливість подолання негативних тенденцій виникнення депресивного стану територій на основі підтримки малих підприємств тих видів економічної діяльності, які створюють передумови для поліпшення соціально-економічного стану. Як приклад такого підходу до виокремлення пріоритетів підтримки малого бізнесу можна навести напрями диверсифікації економічних систем шахтарських міст, що зазнали низку соціально-економічних проблем з огляду на закриття вугледобувних підприємств. Зазначені напрями полягають у такому [3; 5]:

- створення малих підприємств із видобутку вугілля;
- участь суб'єктів підприємницької діяльності у модернізації житлово-комунального господарства, у т. ч. збільшення частки підприємств малого бізнесу у сфері обслуговування об'єднань співвласників багатоквартирних будинків;

- збільшення питомої ваги малого бізнесу у сфері альтернативної енергетики та зростання енергоефективності (виготовлення твердого біопалива із сільськогосподарської біомаси);
- забезпечення розвитку сільських територій на основі активізації малого підприємництва (зокрема, фермерські господарства);
- започаткування малих підприємств у сфері транспортно-транзитних послуг.

Розділ 2. Методичний підхід до вибору галузевих пріоритетів підтримки розвитку малого бізнесу в Україні

Із метою підвищення обґрунтованості надання державної підтримки суб'єктам підприємницької діяльності було запропоновано методичний підхід до вибору галузевих пріоритетів підтримки розвитку малого бізнесу в Україні, який складається з 10 етапів (рис. 1).

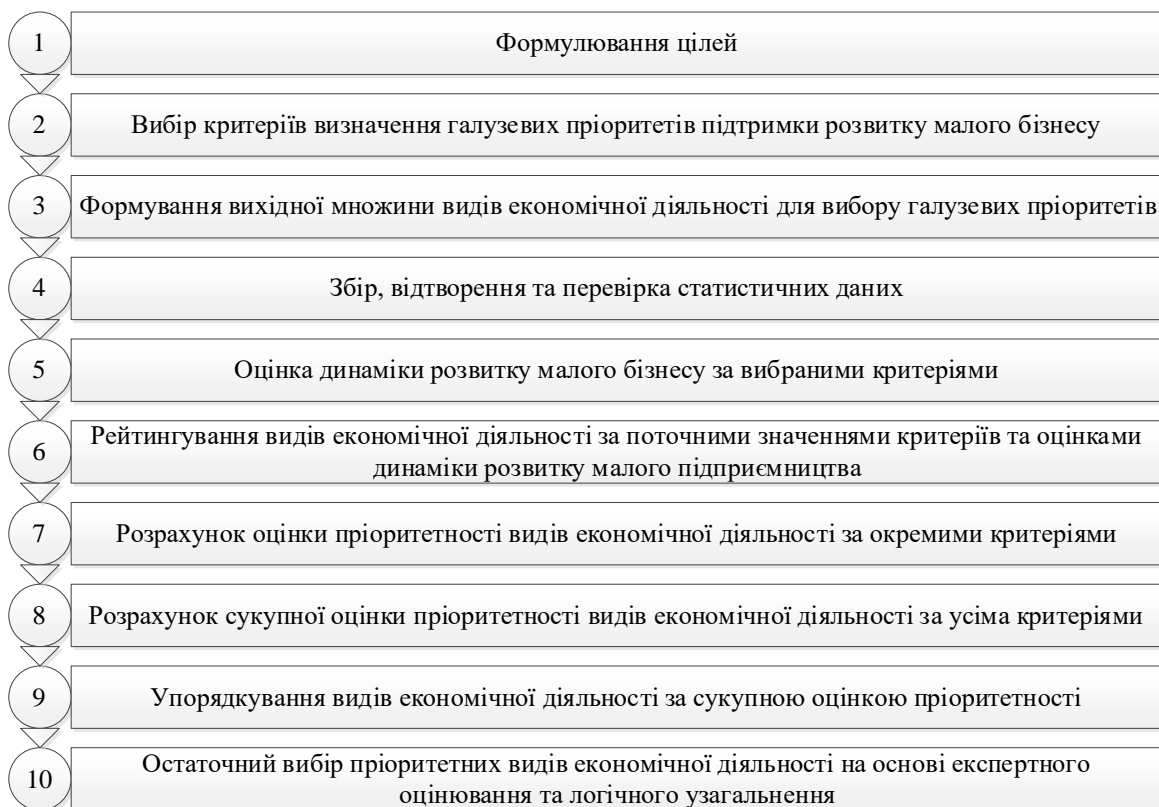

Рис. 1. Методичний підхід до вибору галузевих пріоритетів підтримки розвитку малого бізнесу в Україні

Джерело: власна розробка

На першому етапі здійснюється формулювання цілі розроблення методичного підходу, яка полягає в обґрунтуванні пріоритетів державної підтримки розвитку малого бізнесу за видами економічної діяльності.

Другий етап полягає у виборі статистичних показників діяльності малого бізнесу, на основі яких розраховуватиметься пріоритетність кожного виду економічної діяльності. Такими показниками з урахуванням наявного досвіду щодо аналізу діяльності суб'єктів підприємницької діяльності було вибрано:

- кількість суб'єктів малого підприємництва;
- кількість зайнятих працівників у суб'єктах малого підприємництва;
- кількість найманих працівників на малих підприємствах;
- витрати на персонал малих підприємств на одного найманого працівника;
- витрати на оплату праці одного найманого працівника малих підприємств;
- обсяг виробленої продукції (товарів, послуг) малих підприємств на одного зайнятого;
- рівень рентабельності (збитковості) всієї діяльності малих підприємств.

Третій етап присвячено формуванню вихідної множини видів економічної діяльності для вибору галузевих пріоритетів підтримки малого бізнесу та збору на основі статистичних даних за класифікатором видів економічної діяльності (КВЕД ДК 009:2010). Для розрахунку було вибрано секції видів економічної діяльності (наприклад, сільське, лісове та рибне господарство; добувна промисловість і розроблення кар'єрів та ін.), а також їх основні розділи класифікатора у секції «Переробна промисловість» (виробництво харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів; текстильне виробництво; виробництво одягу та ін.).

На четвертому етапі здійснюється відтворення й перевірка статистичних даних.

На п'ятому етапі для характеристики динаміки розвитку малого бізнесу за кожним видом економічної діяльності на основі кількісних показників використовувався базисний темп зростання/падіння:

$$y_{ij} = \frac{x_{ij}(t_0)}{x_{ij}(T)}, \quad (1)$$

де $x_{ij}(t)$ – значення j -го показника для i -го виду економічної діяльності за t -й рік;

t_0 – базисний рік початку спостереження;

$t_0=2010$ для всіх показників за винятком обсягу виробленої продукції, для якого $t_0=2012$;

T – останній на момент розрахунку рік спостережень, $T=2019$.

Для характеристики динаміки розвитку малого бізнесу у даному виді економічної діяльності за відсотковим показником (рентабельність усієї діяльності підприємства) використовувався базисний абсолютний приріст:

$$y_{ij} = x_{ij}(T) - x_{ij}(t_0). \quad (2)$$

На шостому етапі види економічної діяльності ранжуються за поточним (останнім наявним) значенням та динамічною характеристикою кожного j -го показника від меншого до найбільшого. Отримані результати узагальнюються у площині «показник – темп».

Далі за кожним показником розраховується значення функції пріоритетності (етап 7).

Функція пріоритетності виду економічної діяльності за j -м показником має вигляд:

$$FP_j(rx_{ij}, ry_{ij}) = \exp\left(-\frac{(\max(rx_{ij}, ry_{ij}) - 27)^2}{150}\right), \quad (3)$$

де rx_{ij} – ранг i -го виду економічної діяльності за поточним значенням j -го показника, останнім наявним на дату здійснення розрахунку, на 2019 р.;

ry_{ij} – ранг i -го виду економічної діяльності за темпу зростання/падіння j -го показника за період спостереження.

Графік функції, який побудовано у ППП Maple 11, представлено на рис. 2. Функція пріоритетності приймає значення від 0 до 1, де 0 відповідає відсутності пріоритету підтримки малого підприємництва у даному виді економічної діяльності, а 1 – безумовному пріоритету.

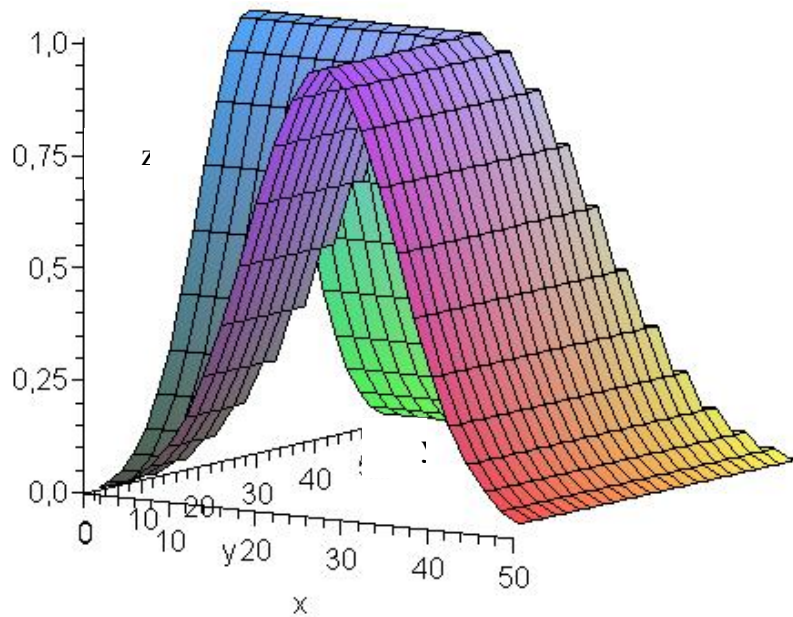

Рис. 2. Графік функції пріоритетності видів економічної діяльності за кожним показником

вісь X – ранг виду економічної діяльності за поточним значенням (2019 р.);

вісь y – ранг виду економічної діяльності за темпами зростання / падіння показників (2010–2019 рр.);

вісь z – пріоритетність виду економічної діяльності

Джерело: власна розробка

Для визначення пріоритетності за усіма розглянутими показниками застосовується середнє значення функцій пріоритетності

$$FP(rx_i, ry_i) = \frac{1}{m} \sum_{j=1}^m FP_j(rx_{ij}, ry_{ij}), \quad (4)$$

де $rx_i = (rx_{i1}, \dots, rx_{im})$ – вектор рангів i -го виду економічної діяльності за останніми наявними даними;

$ry_{il} = (rx_{il}, \dots, ry_{im})$ – вектор рангів i -го виду економічної діяльності за темпами зростання/падіння показників.

Інтерпретація отриманої оцінки загальної пріоритетності здійснюється за шкалою, яку було побудовано на основі ймовірнісного розподілу [1] (табл. 2).

Результати розрахунку пріоритетності підтримки малого бізнесу у кожному виді економічної діяльності за кількістю суб'єктів малого підприємництва наведено в табл. 3.

Таблиця 2

**Шкала пріоритетності підтримки малого бізнесу
за видами економічної діяльності**

Інтервал значень функції пріоритетності	Інтерпретація
0 – 0,5	Не потребують підтримки або через достатність розвитку малого бізнесу, або через низьку ефективність, неперспективність та ін.
0,5 – 0,7	Потребують загальної підтримки, помірної спеціальної підтримки
0,7 – 1	Потребують спеціальної підтримки

Джерело: власна розробка

Як свідчать дані табл. 3, за кількістю суб'єктів малого підприємництва видами економічної діяльності, що потребують державної підтримки, є ті, що мають значення пріоритетності від 0,5 до 1,0 (значення від 0,5 до 0,7 – потребують загальної підтримки, помірної спеціальної підтримки; значення від 0,7 до 1 – потребують спеціальної підтримки).

До цієї сукупності належить майже половина видів економічної діяльності, за якими була розрахована пріоритетність надання державної підтримки.

На рис. 3 надано розподіл рангів видів економічної діяльності за кількістю суб'єктів малого підприємництва, що дає можливість наочно представити, які саме з галузей економіки України потребують підтримки та якою мірою.

Таблиця 3

**Ранжування та оцінка пріоритетності видів економічної діяльності
за кількістю суб'єктів малого підприємництва**

Види економічної діяльності	Коди КВЕД-2010	Ранг за поточним значенням (2019 р.)	Ранг за темпом зміни за 2010- 2019 рр.	Пріори- тетність
1	2	3	4	5
Сільське, лісове та рибне господарство	А	42	28	0,2
Добувна промисловість і розроблення кар'єрів	В	8	29	1,0
виробництво харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів	10+11+12	28	27	1,0
текстильне виробництво	13	13	10	0,3
виробництво одягу	14	25	18	1,0
виробництво шкіри, виробів зі шкіри та інших матеріалів	15	11	21	0,8
виробництво паперу та паперових виробів	17	10	2	0,1
поліграфічна діяльність, тиражування записаної інформації	18	19	33	0,8
виробництво коксу та продуктів нафтоперероблення	19	1	25	1,0
виробництво основних фармацевтичних продуктів і фармацевтичних препаратів	21	2	3	0,0
виробництво гумових і пластмасових виробів	22	17	26	1,0
виробництво іншої неметалевої мінеральної продукції	23	22	6	0,8
металургійне виробництво	24	5	31	0,9
виробництво готових металевих виробів, окрім машин і устаткування	25	24	17	0,9
виробництво комп'ютерів, електронної та оптичної продукції	26	6	4	0,1
виробництво електричного устаткування	27	7	30	0,9
виробництво машин і устаткування, не віднесені до інших угруповань	28	15	13	0,4
виробництво автотранспортних засобів, причепів і напівпричепів	29	3	14	0,3
виробництво інших транспортних засобів	30	4	24	0,9
виробництво меблів	31	21	19	0,8
виробництво іншої продукції	32	16	9	0,4
ремонт і монтаж машин і устаткування	33	26	20	1,0

(Закінчення таблиці 3)

1	2	3	4	5
Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	D	14	46	0,1
Будівництво	F	40	12	0,3
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	G	47	7	0,07
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	H	43	5	0,2
Тимчасове розміщування й організація харчування	I	41	37	0,3
комп'ютерне програмування, консультування та пов'язана з ними діяльність	62	46	47	0,07
надання інформаційних послуг	63	37	45	0,1
видавнича діяльність, виробництво кіно- та відеофільмів, телевізійних програм, видання звукозаписів, діяльність у сфері радіомовлення та телевізійного мовлення, телекомунікації (електрозв'язок)	J-62-63	32	16	0,8
Фінансова та страхова діяльність	K	23	8	0,9
Операції з нерухомим майном	L	44	42	0,1
діяльність у сферах права та бухгалтерського обліку	69	38	39	0,4
діяльність головних управлінь (хед-офісів); консультування з питань керування	70	34	34	0,7
діяльність у сферах архітектури та інжинірингу; технічні випробування та дослідження	71	33	1	0,8
рекламна діяльність і дослідження кон'юнктури ринку	73	35	35	0,7
інша професійна, наукова та технічна діяльність	74	31	44	0,1
ветеринарна діяльність	75	9	43	0,2
Діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	N	39	11	0,4
Освіта	P	29	38	0,4
Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	Q	36	41	0,3
Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	R	27	36	0,6
Надання інших видів послуг	S	45	23	0,1

Джерело: власна розробка

Згідно з рис. 3, види економічної діяльності, що потрапили до зони 2, є такими, потребують підтримки саме за показником кількості суб'єктів

малого бізнесу (значення пріоритетності від 0,7 до 1). Що стосується зони 3, то підтримка видів економічної діяльності не є першочерговою, проте її доцільність може розглядатися за окремими галузями з огляду на її значущість для соціально-економічного розвитку країни. Розподіл пріоритетів підтримки малого бізнесу за видами економічної діяльності наведено на рис. 4 (вертикальні лінії на рисунку визначають границі високої та помірної пріоритетності).

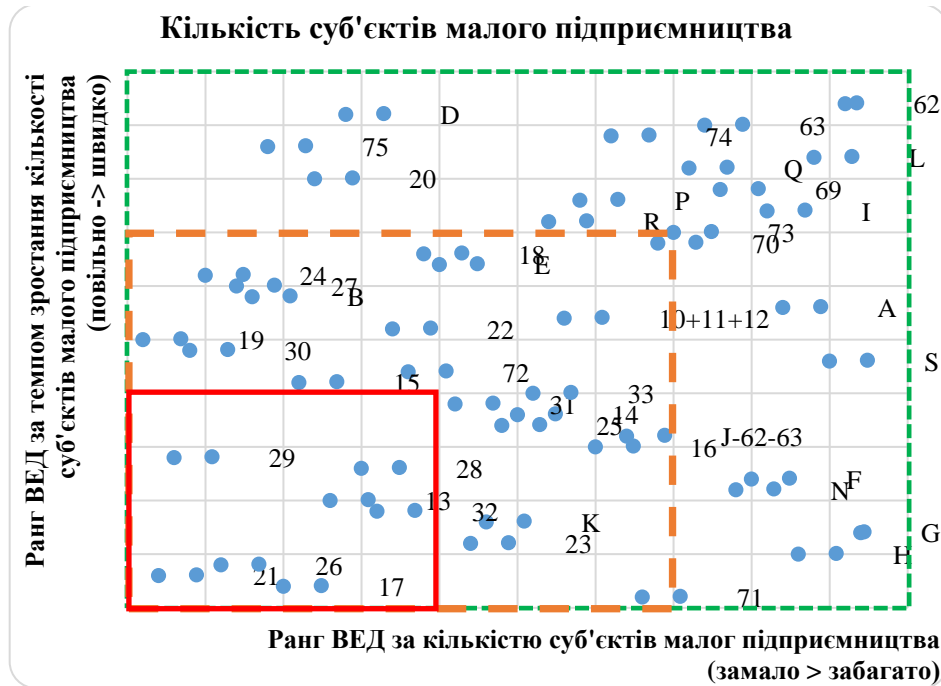

Рис. 3. Розподіл рангів видів економічної діяльності за кількістю суб'єктів малого підприємництва

- зона 1 – значення показника мале, темп зростання малий, підтримка неефективна через малу кількість та безперспективність
- зона 2 – значення показника середнє або темп зростання середній, потребують підтримки
- зона 3 – значення показника велике або темп зростання великий, не потребують спеціальної підтримки через достатність розвитку або позитивну динаміку

Джерело: власна розробка

Необхідно зазначити, що остаточний висновок про доцільність надання підтримки робитиметься на основі розрахунку сукупної оцінки пріоритетності видів економічної діяльності за всіма показниками (етап 8).

Ранжування та оцінка пріоритетності видів економічної діяльності, розподіл їх рангів, а також пріоритетність підтримки малого

підприємництва було здійснено на основі статистичних даних за показниками кількості зайнятих працівників; кількості найманих працівників; витрат на персонал малих підприємств на одного найманого працівника; витрат на оплату праці одного найманого працівника; обсягу виробленої продукції (товарів, послуг) малих підприємств на одного зайнятого; рівня рентабельності (збитковості) всієї діяльності.

На 9-му етапі методичного підходу відбувається упорядкування видів економічної діяльності за усіма показниками та їх групування за ступенем пріоритетності надання державної підтримки, а саме вищим, помірним та низьким (табл. 4).

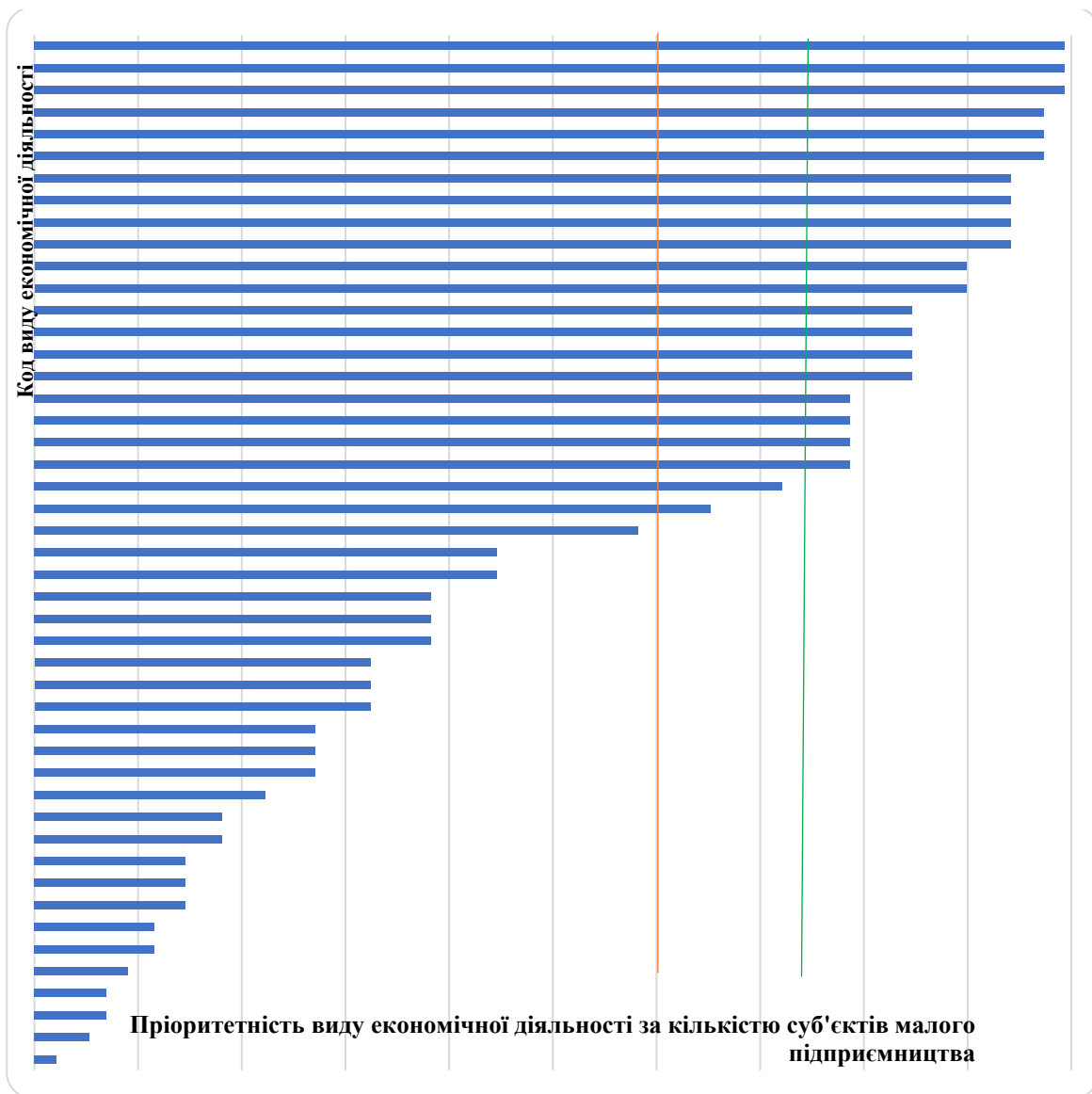

Рис. 4. Пріоритетність підтримки малого підприємництва за видами економічної діяльності за кількістю суб'єктів малого підприємництва

Джерело: власна розробка

Останній етап полягає в остаточному виборі пріоритетних видів економічної діяльності щодо надання державної підтримки, якій здійснюється з урахуванням сучасних тенденцій функціонування малого бізнесу та наявних підходів до виокремлення галузевих пріоритетів підтримки розвитку малого бізнесу.

Як видно з табл. 4 та рис. 5, до вищого пріоритету підтримки розвитку малого бізнесу належать такі види економічної діяльності, як водопостачання, каналізація, поводження з відходами; ремонт і монтаж машин і устаткування; рекламна діяльність і дослідження кон'юнктури ринку; виробництво готових металевих виробів, окрім машин і устаткування; виробництво харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів; виробництво автотранспортних засобів, причепів і напівпричепів та виробництво інших транспортних засобів.

Таблиця 4

**Сукупна пріоритетність підтримки малого підприємництва
за видами економічної діяльності**

Упорядкування за пріоритетністю	Код КВЕД-2010	Загальна пріоритетність	
		3	4
1	2	3	4
Водопостачання; каналізація, поводження з відходами	E	0,89	Вищий пріоритет
ремонт і монтаж машин і устаткування	33	0,78	
рекламна діяльність і дослідження кон'юнктури ринку (зокрема, реклама в місці продажу; реклама товарів шляхом розсилання поштою рекламних матеріалів на адреси передбачуваних покупців, маркетингові консультації)	73	0,78	
виробництво готових металевих виробів, крім машин і устаткування	25	0,77	
виробництво харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів	10+11+12	0,73	
виробництво автотранспортних засобів, причепів і напівпричепів	29	0,72	
виробництво інших транспортних засобів	30	0,70	
виробництво меблів	31	0,69	
виробництво гумових і пластмасових виробів	22	0,68	
поліграфічна діяльність, тиражування записаної інформації	18	0,68	
виробництво іншої продукції	32	0,68	
текстильне виробництво	13	0,64	
Інформація та телекомунікації: інші послуги	J-62-63	0,62	
виробництво електричного устаткування	27	0,61	
металургійне виробництво (зокрема, виробництво обгорткової алюмінієвої фольги, виробництво багат шарової алюмінієвої фольги; виробництво плавкого дроту для запобіжників; виробництво напівфабрикатів із міді; виробництво напівфабрикатів із хрому, марганцю, нікелю та інших кольорових металів)	24	0,60	

(Закінчення таблиці 4)

1	2	3	4
оброблення деревини та виготовлення виробів із деревини та корка, крім меблів; виготовлення виробів із соломки та рослинних матеріалів для плетіння	16	0,58	
діяльність у сферах архітектури та інжинірингу; технічні випробування та дослідження	71	0,56	Помірний пріоритет
Добувна промисловість і розроблення кар'єрів (зокрема, надання допоміжних послуг у сфері добувної промисловості та розроблення кар'єрів)	B	0,56	
виробництво одягу	14	0,55	
виробництво машин і устаткування, не віднесене до інших угруповань	28	0,55	
Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	R	0,55	
виробництво іншої неметалевої мінеральної продукції	23	0,53	
наукові дослідження та розробки	72	0,53	
діяльність головних управлінь (хед-офісів); консультування з питань керування	70	0,51	
надання інформаційних послуг	63	0,47	
виробництво хімічних речовин і хімічної продукції	20	0,46	
виробництво паперу та паперових виробів	17	0,44	
Надання інших видів послуг	S	0,43	
Освіта	P	0,43	
Діяльність у сфері адміністративного допоміжного обслуговування	N	0,40	
виробництво шкіри, виробів зі шкіри та інших матеріалів	15	0,40	
Операції з нерухомим майном	L	0,39	
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	H	0,37	
Будівництво	F	0,35	
інша професійна, наукова та технічна діяльність	74	0,35	
Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	Q	0,33	
Тимчасове розміщення й організація харчування	I	0,32	
виробництво комп'ютерів, електронної та оптичної продукції	26	0,29	
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	G	0,29	
виробництво основних фармацевтичних продуктів і фармацевтичних препаратів	21	0,29	
Сільське, лісове та рибне господарство	A	0,24	
діяльність у сферах права та бухгалтерського обліку	69	0,24	
комп'ютерне програмування, консультування та пов'язана з ними діяльність	62	0,23	
Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	D	0,20	
ветеринарна діяльність	75	0,11	

Джерело: власна розробка

Що стосується, зокрема, виробництва харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів, то у цьому виді економічної діяльності суб'єкти господарської діяльності представлено переважно великими та середніми підприємствами. У зв'язку із цим слід наголосити на необхідності підтримки саме малих підприємств з огляду на їхню значну роль у задоволенні потреб населення, з одного боку, та недостатності власних можливостей для успішного функціонування – з іншого. Тому вбачається за доцільне надання підтримки цим підприємствам як чинника підвищення якості життя населення.

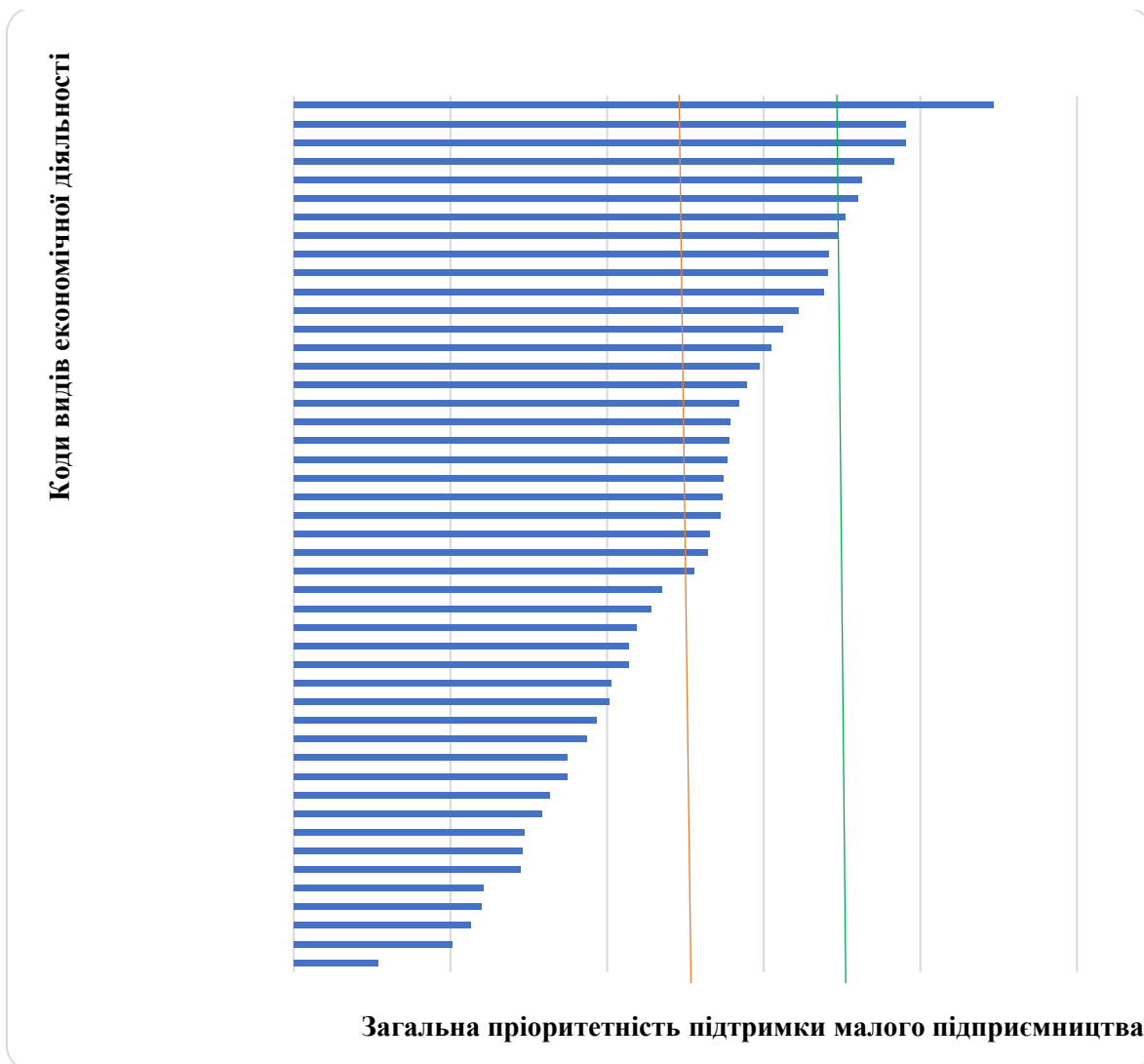

Рис. 5. Розподіл видів економічної діяльності за сукупною пріоритетністю підтримки малого підприємництва
Джерело: власна розробка

Таким саме чином слід охарактеризувати важливість підтримки малого бізнесу у галузі водопостачання, каналізації, поводження з відходами,

зокрема такого виду діяльності, як постачання пари, гарячої води та кондиційованого повітря, до якого належать виробництво та розподілення охолодженої води, виробництво льоду як для харчових, так і для нехарчових цілей. Тобто акцент у здійсненні підтримки має робитися саме на ті підприємства, що здатні виробляти певну продукцію саме у форматі малого бізнесу.

Якщо розглядати такий вид економічної діяльності, як виробництво автотранспортних засобів, то вища пріоритетність підтримки також має стосуватися окремих галузей, зокрема виробництва електричного сигналізаційного устаткування, склоочишувачів, двірників, антиобліднювачів і протизапітнювачів для автотранспортних засобів і мотоциклів; виробництва вузлів, деталей і приладдя для кузовів автотранспортних засобів (ременів безпеки, повітряних подушок безпеки, дверцят, бамперів) та сидінь для автомобілів.

Необхідно також зупинитися на видах економічної діяльності, що характеризуються помірною пріоритетністю підтримки. У цьому разі доцільність надання допомоги малим підприємствам полягає у створенні передумов для їх успішного розвитку на основі підвищення життєздатності функціонування. Що стосується фінансової та страхової діяльності, яка не належить до реального сектору економіки та не здійснює вагомого впливу на показники соціально-економічного розвитку країни, цей вид економічної діяльності було виключено з переліку пріоритетних напрямів підтримки малого бізнесу.

Отже, йдеться про диференційований підхід до надання державної підтримки малим підприємствам у видах економічної діяльності, що, згідно із запропонованим методичним підходом до вибору галузевих пріоритетів підтримки розвитку малого бізнесу, віднесено до вищої та помірної пріоритетності.

Висновки

Узагальнення наявних підходів до визначення пріоритетів розвитку малого бізнесу в Україні дало змогу зробити висновок, що як підстави для виокремлення видів економічної діяльності, які потребують підтримки, висувається низка чинників. Цілком визнаючи обґрунтованість позиціонування як основи визначення пріоритетності підтримки розвитку малого бізнесу таких чинників, як відповідність виду економічної діяльності суб'єкта підприємницької діяльності програмам розвитку малого бізнесу чи необхідність диверсифікації економіки регіонів як засобу подолання негативних тенденцій виникнення депресивного стану, слід підкреслити недостатню увагу дослідників до кількісної оцінки показників діяльності суб'єктів підприємницької діяльності. Поряд із цим практично не врахованою залишилася динаміка показників, що характеризують діяльність малого бізнесу за певний період. Тобто йдеться про засади визначення пріоритетності надання державної підтримки видам

економічної діяльності, які враховують не тільки сучасний стан функціонування малого бізнесу, а й темпи зміни основних показників його розвитку.

Таким чином, на основі узагальнення існуючих підходів до визначення пріоритетів державної підтримки малого бізнесу, аналізу статистичних даних щодо його діяльності було вдосконалено методичний підхід до вибору галузевих пріоритетів підтримки малого бізнесу, що передбачає визначення пріоритетності виду економічної діяльності за окремими показниками функціонування малого бізнесу на основі розрахунку рангу за поточним значенням та рангу за темпом зростання (падіння) за період спостереження та дає змогу формувати заходи підтримки малого бізнесу залежно від сукупного рівня пріоритетності (вищий, помірний та низький).

Список використаних джерел:

1. О подходах к сопоставлению рейтинговых шкал / С.А. Айвазян, С.В. Головань, А.М. Карминский, А.А. Пересецкий. *Прикладная эконометрика*. 2011. № 3(23). С. 13–39.
2. Безугла Л. Формування сталого розвитку екологічного туризму в Україні. *Економіка та суспільство*. 2016. Вип. 5. С. 88–92.
3. Богдан Н.М. Оцінка інвестиційної привабливості регіону в контексті фінансового забезпечення регіонального розвитку. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Економічні науки*. 2018. Вип. 29. Ч. 2. С. 43–51.
4. Капітан О.В. Зарубіжний досвід формування державної стратегії розвитку малого бізнесу задля забезпечення зайнятості населення. *Інвестиції: практика та досвід*. 2017. № 4. С. 115–119.
5. Кобеля З.І., Антохова І.М. Стимулювання розвитку підприємництва в регіоні. *Економіка. Фінанси. Менеджмент*. 2016. № 6. С. 48–60.
6. Кузнецова І.С. Перспективи розвитку малого інноваційного підприємництва в Україні. *Економіка і підприємництво*. 2013. № 4. С. 115–122.
7. Лояк Л.М. Роль інновацій у розвитку малого підприємництва. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України*. 2016. Вип. 1(117). С. 110–114.
8. Лукашова Л. Стратегічні пріоритети розвитку малого підприємництва в Україні. *Вісник КНТЕУ*. 2018. № 5. С. 97–108.
9. Олійник В.О. Напрямки вдосконалення державної продовольчої політики України в умовах глобалізації. *Теорія та практика державного управління*. 2013. Вип. 3(38). С. 340–348.
10. Павлова Г.Є., Приходько І.П., Федатков І.Д. Вплив показників діяльності аграрного підприємства на його економічну безпеку. *Економіка і суспільство*. 2016. Вип. 5. С. 236–241.

References:

1. Ajvazjan S.A., Gholovanj S.V., Karmynskij A.M., Pereseckij A.A. (2011) O podkhodakh k sopostavleniyu rejtyngovykh shkal [Approaches to comparing rating scales]. *Applied Econometrics*, no. 3(23), pp. 13–39.
2. Bezuhla L. (2016) Formuvannia staloho rozvytku ekolohichnoho turyzmu v Ukraini [Formation of ecological tourism sustainable development in Ukraine]. *Economy and Society*, no. 5, pp. 88–92.

3. Boghdan N.M. (2018) Ocinka investytsiinoi pryvablyvosti rehionu v konteksti finansovoho zabezpechennia rehionalnoho rozvytku [Assessment of the region investment attractiveness in the context of regional development financial support]. *Scientific Bulletin of Kherson State University. Series «Economic Sciences»*. no. 29, p. 2, pp. 43–51.
4. Kapitan O.V. (2017) Zarubizhnyi dosvid formuvannia derzhavnoi stratehii rozvytku maloho biznesu zadlia zabezpechennia zainiatosti naseleennia [Foreign experience of state strategy formation for small business development to population employment ensure]. *Investments: practice and experience*, no 4, pp. 115–119.
5. Kobelia Z.I., Antokhova I.M. (2016) Stymuliuvannja rozvytku pidpriemnytva v rehioni [Entrepreneurship development stimulating in the region]. *Economy. Finances. Management*, no. 6, pp. 48–60.
6. Kuznetsova I.S. (2013) Perspektyvy rozvytku maloho innovacinoho pidpriemnytva v Ukraini [Prospects for the small innovative entrepreneurship the development in Ukraine]. *Economics and Entrepreneurship*, no. 4, pp. 115–122.
7. Loiak L.M. (2016) Rol innovacii u rozvytku maloho pidpriemnytva [Role of innovation in the small business development]. *Social and Economic Problems of the Modern Period of Ukraine*, no. 1 (117), pp. 110–114.
8. Lukashova L. (2018) Stratehichni priorytety rozvytku maloho pidpriemnytva v Ukraini [Strategic priorities of small entrepreneurship development in Ukraine]. *Herald of Kyiv National University of Trade and Economics*, no. 5, pp. 97–108.
9. Oliinyk V.O. (2013) Napriamky vdoskonalennia derzhavnoi prodovolchoi polityky Ukrainy v umovakh hlobalizacii [Directions for improving the state food policy of Ukraine in the globalization context]. *Theory and Practice of Public Administration*, no. 3 (38), pp. 340–348.
10. Pavlova Gh.Ye., Prykhodko I.P., Fedatkov I.D. (2016) Vplyv pokaznykiv diialnosti aharnoho pidpriemstva na yoho ekonomichnu bezpeku [The impact of the agricultural enterprises performance indicators on its economic security]. *Economy and Society*, no. 5, pp. 236–241.